

CARPETA
D'APRESENTATGE

Aplicació del Protocol IMAT

ÍNDEX

1. Entrevista clínica per a pares	4
2. CBCL/6-18 (Child Behavior Check-List)	7
3. ADHD Rating Scale-IV	10
4. Escala de valoració de l'SCT	12
5. Escala d'intel·ligència de Wechsler per a nens (WISC-IV).....	14
6. Children Sustained Attention Task (CSAT).....	19
7. Test d'atenció d2	21
8. STOP-IT	24
9. Redacció de l'informe psicològic.....	25
10. Entrevista de devolució	26

La carpeta d'aprenentatge és un document que pretén recollir tot el conjunt de proves que han estat aplicades per l'estudiant (al nen, als pares o als mestres) amb la finalitat d'oferir una informació més pràctica sobre els instruments i procediments que s'han utilitzat durant tot el procés d'avaluació. Amb aquesta finalitat, s'explicarà per a cada prova: l'objectiu de la seva aplicació dins el context del cas clínic, l'objectiu d'aprenentatge de l'estudiant, com s'ha administrat (material necessari, instruccions que s'han de donar, com s'ha corregit la prova...) i finalment es farà una petita valoració personal sobre la seva aplicació.

Abans de passar als continguts, m'agradaria destacar i agrair la importància que ha tingut per al meu aprenentatge el període de formació previ que he rebut a la UAPI (Unitat d'Assessorament Psicològic Infantil) de la UIB.

1. Entrevista clínica per a pares

➤ Objectiu dins l'avaluació:

Obtenir una primera exploració global de la problemàtica que presenta el nen. Descartar possibles causes, fer una anamnesi i recopilar informació familiar per tal d'explorar possibles factors predisponents, mediadors o moduladors del TDAH.

➤ Objectiu de l'estudiant:

Aprendre a preparar una entrevista estructurada i a aplicar-la per tal de recollir totes les dades necessàries procedents dels pares que siguin rellevants per a l'avaluació i per poder obtenir un perfil del nen.

Passos a seguir:

1. **Preguntar-se: Quines característiques generals ha de tenir l'entrevista com a instrument d'avaluació infanto-juvenil? I amb l'objectiu d'explorar de forma específica el TDAH?**

Un aspecte molt important a tenir en compte en els processos d'avaluació de nens és que necessitem múltiples fonts d'informació (pares, educadors, el propi nen i, si escau, altres professionals i familiars).

La major part de la informació sol ser obtinguda a través dels pares mitjançant l'ús d'instruments que possibilitin indagar en el comportament d'un nen, la seva història i desenvolupament i el seu estat actual.

Així, l'entrevista amb els pares és fonamental per a l'avaluació psicològica de nens i adolescents, i és un instrument que pot ser confeccionat pel psicòleg segons el cas individual del nen i les possibles demandes de pares i/o educadors.

Tot i la flexibilitat que presenta aquest instrument, en nens és necessari explorar com a mínim aquests aspectes de la seva vida:

- Dades sociodemogràfiques
- Anamnesi
- Aspectes adaptatius
- Indicadors de simptomatologia associada a trastorns psicopatològics
- Indicadors d'altres problemes que puguin ser d'interès clínic

De la mateixa manera que necessitem informació de diferents fonts, necessitem informació del comportament/estat del nen en els diferents ambients. Com és lògic aquests seran la casa i l'escola, i l'entrevista també abastarà l'exploració de situacions en les quals es considera l'àmbit acadèmic a casa, com és la realització dels deures.

Les més recomanades són les entrevistes estructurades que, a banda de les característiques típiques de qualsevol entrevista clínica, incloïen una anamnesi del menor molt centrada en factors que s'han mostrat correlacionats amb el TDAH, explorant des de l'embaràs fins a la primera infància, i recollint tots els aspectes rellevants del funcionament del nen. També s'exploren les avaluacions i tractaments anteriors i la informació sobre els resultats d'aquests. Seguidament, es fa una exploració bastant detallada dels aspectes del funcionament que típicament es troben més alterats en el cas de nens amb TDAH: principalment la inatenció, la sobreactivitat i la impulsivitat, atenent a com és el comportament del nen i a les seves competències socials.

2n Preparar l'entrevista

Amb l'objectiu de preparar l'entrevista i recollir moltes de les dades importants de forma escrita, es va fer entrega als pares del nen de l'Entrevista Clínica per a Pares (versió 2010), basada en l'Entrevista Clínica de Russell A. Barkley.

Una vegada que aquest document es troba a la nostra disposició, podem procedir a analitzar les respostes dels pares a les preguntes formulades i seleccionar quins temes s'han de tractar a l'entrevista presencial posterior.

El fet d'utilitzar aquesta eina ens permet disposar de més temps durant l'entrevista presencial per explorar de forma específica la conducta del nen, disposant ja de forma prèvia de dades importants com informació sobre el seu desenvolupament.

Una vegada analitzat aquest document, és recomanable fer-se un guió sobre els temes a tractar durant l'entrevista per assegurar-se de que no es deixen àrees sense explorar. En el meu cas, vaig preparar un guió amb les preguntes específiques que volia formular als pares, separades per blocs, per exemple: “els deures”, o “inatenció”.

És molt recomanable l'observació prèvia d'altres entrevistes conduïdes per altres professionals per tal d'aprendre la forma de procedir durant la seva aplicació. Per exemple, es pot observar de quina forma s'inicia (explicant als pares de què parlarem, fent saber que preguntarem sobre els diferents ambients atencionals...), de quina forma es recondueix l'entrevista si l'entrevistat canvia de tema i de quina forma es tanca. En el meu cas, la UAPI em va donar l'oportunitat d'observar qualcunes de les entrevistes que es realitzaren a pares durant el meu període de formació.

3r Realitzar l'entrevista

Durant la realització de l'entrevista es va intentar seguir el guió de preguntes i es van anar fent anotacions de les respostes que donaven els pares.

4t Anàlisi de la informació obtinguda durant l'entrevista

Després de l'entrevista, és important anotar aquelles idees principals que s'han extret durant aquesta i reflexionar sobre elles. Aquestes conclusions a les que arribem seran les que ens indicaran com hem de prosseguir en la nostra avaluació.

Valoració personal:

Aquesta ha estat la primera entrevista que he realitzat de forma professional. Recordo que la meua por era no saber explicar-me bé o deixar alguna àrea important sense explorar, però gràcies al guió que m'havia preparat prèviament i a la col·laboració dels pares, que van intentar no canviar els temes de conversació que jo anava proposant, al final va concloure amb èxit.

Penso que va ajudar molt a l'entrevista el fet de que els pares estiguessin ben informats sobre què és el TDAH, fet que es notava en la seguretat amb la que contestaven a les meves preguntes i els exemples tan il·lustratius que oferien i que tanta informació proporcionaven.

Tot i així hi ha coses que es poden millorar, entre elles penso que necessito millorar l'habilitat per saber reconduir l'entrevista, ja que de vegades la mare s'allunyava una mica del tema que m'interessava tractar i no sabia molt bé com interrompre el seu discurs, i també necessito millorar l'habilitat per escoltar prenent notes al mateix temps, ja que una de les dificultats amb les que em vaig trobar va ser que en el moment que havia d'escriure alguna cosa molt important, els pares no aturaven el seu discurs, i em veia amb la necessitat de confirmar mitjançant preguntes si havia entès bé el que tot just m'acabaven de contar.

Bibliografia consultada:

Servera, M. (2012). Actualización del Trastorno por Déficit de Atención e Hiperactividad (TDAH) en niños. *Formación Continuada a Distancia en Psicología (FOCAD)*, 19, 1-29.

Vaquerizo-Madrid, J. y Cáceres Marzal, C. (2006). El trastorno por déficit de atención e hiperactividad: guía pediátrica. *Vox Paeditrica*, 14, 2 (22-33).

Vaquerizo-Madrid, J. (2008). Evaluación clínica del trastorno por déficit de atención/hiperactividad, modelo de entrevista y controversias. *Revista de Neurología*, 46 (1): S37-S41

2. CBCL/6-18 (Child Behavior Check-List) d'Achenbach i Rescorla (2001)

➤ **Objectiu dins l'avaluació:**

Completar la informació obtinguda a l'entrevista per tal de descartar o determinar la presència d'altres símptomes susceptibles de ser avaluats de forma més específica.

➤ **Objectiu de l'estudiant:**

Aprendre a administrar, corregir i interpretar els resultats del CBCL.

Passos a seguir:

1. **Preguntar-se: Què és el CBCL? Quina informació recull? Quines puntuacions ens ofereix?**

El CBCL és un instrument d'exploració psicopatològica general. El qüestionari està format per una llista de comportaments que els pares del nen o adolescent avaluat completen per tal de detectar problemes emocionals, socials i de conducta, a partir d'un format estandarditzat. Per contestar al qüestionari es demana als pares que s'atenguin a la conducta que ha presentat l'avaluat en els darrers 6 mesos.

El CBCL recull informació sociodemogràfica, competències del nen/adolescent, presència de malaltia o alteracions, preocupacions cap al nen i aspectes positius.

Així, el CBCL és un instrument molt útil per ser emprat com a punt de partida a una avaluació psicològica, ja que és útil per obtenir un perfil del funcionament basal de l'avaluat, per identificar problemes o dificultats i per determinar quina conducta ha de ser avaluada de forma específica.

El CBCL/6-18 està format per 120 ítems. D'aquests 120 ítems, 7 constitueixen preguntes obertes, per exemple sobre el rendiment acadèmic del nen, les activitats en les quals participa, la relació que manté amb pares i germans, etc. Aquests 7 ítems serveixen per ajudar al psicòleg a elaborar un perfil de les competències que presenta l'avaluat. Seguidament el CBCL presenta 113 preguntes objectives sobre la conducta del nen, que s'han de contestar mitjançant una escala Likert de 3 punts, on el (0) equival a "Fals/absent/mai", (1) a "Algunes vegades" i (2) "Molt present/molt cert". Aquesta darrera part del qüestionari és la que permet obtenir unes puntuacions directes que, quan es comparen amb els barems de la població amb mateixa edat i sexe, es converteixen en puntuacions transformades interpretables.

2n Administrar el CBCL

El CBCL està dissenyat per ser completat pels pares o cuidadors de l'avaluat. Els pares completen de forma conjunta el qüestionari.

3r Corregir el CBCL

Es corregeix introduint les puntuacions proporcionades pels pares en un arxiu Excel preparat o a un programa informatitzat com l'ADM (l'Assessment Data Manager). En aquest cas, jo vaig emprar l'ADM.

4t Interpretar les puntuacions

Les puntuacions que obtenim ens poden aportar molta informació categoritzant-les segons:

1. Escales de síndromes empírics o “Escala de banda estreta”:

- *Ansietat/Depressió*
- *Aïllament*
- *Queixes somàtiques*
- *Problemes socials*
- *Problemes de pensament*
- *Problemes d'atenció*
- *Conducta de rompre normes*
- *Conducta agressiva*

2. Escales de “banda ampla”

- *Trastorns internalitzats*
 - Aïllament
 - Ansietat/Depressió
 - Queixes somàtiques
- *Trastorns externalitzats*
 - Conducta de rompre normes
 - Conducta agressiva

3. Escales DSM-IV

- *Problemes afectius*
- *Problemes d'ansietat*
- *Problemes somàtics*
- *TDAH*
- *TND*
- *Problemes de conducta*

Interpretar les puntuacions del CBCL és molt senzill, ja que l'ADM ens proporciona uns gràfics en els que es pot observar si la puntuació obtinguda a cada escala es troba en un nivell "clínic", "subclínic" o "normal".

Valoració personal:

El CBCL és molt senzill d'administrar, corregir i interpretar, per tant no han sorgit dificultats en aquest aspecte. En general diria que m'ha beneficiat descobrir l'existència d'aquesta prova. Penso que és molt completa i que la podré fer servir durant la meua futura pràctica professional, ja que existeixen diverses versions segons a qui sigui administrada (al propi avaluat, als pares o als mestres...) i segons l'edat de l'avaluat.

Bibliografia i recursos electrònics:

Achenbach, T. M. (2001). *Child Behavior Checklist 6-18*. Burlington, VT: ASEBA, University of Vermont.

UED-UAB. (2012). ASEBA: *Achenbach System of Empirically Base Assessment* (Inventario del comportamiento del niño). Retrieved 18/05, 2013, from <http://www.ued.uab.cat/menumaterial.htm>

Biederman, M. C., Monuteaux, E., Kendrick, K.L., Klein, S. & Faraone (2005). The CBCL as a screen for psychiatric comorbidity in paediatric patients with ADHD. *Arch Dis Child* 90: 1010-1015

Nicole P. C. M. Krol , Eric E. J. De Bruyn , Jolanda C. Coolen & Edward J. M. van Aarle (2006): From CBCL to DSM: A Comparison of Two Methods to Screen for DSM-IV Diagnoses Using CBCL Data. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 35:1, 127-135

http://knowledgex.camh.net/amhspecialists/Screening_Assessment/screening/screen_CD_youth/Pages/CBCL.aspx

<http://www.cebc4cw.org/assessment-tool/child-behavior-checklist-for-ages-6-18/>

<http://www.livestrong.com/article/171696-the-achenbach-child-behavior-checklist/>

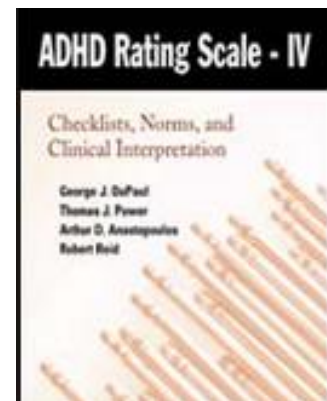
3. ADHD Rating Scale-IV (versió per a pares i versió per a mestres) de DuPaul i cols (1998).

➤ **Objectiu dins l'avaluació:**

Detectar la presència d'un possible perfil conductual congruent amb el del TDAH.

➤ **Objectiu de l'estudiant:**

Aprendre a administrar, corregir i interpretar els resultats del l'ADHD-RS-IV

Passos a seguir:

1. Preguntar-se: Què és l'ADHD-RS-IV?

La versió per a pares i la versió per a mestres del l'ADHD-IV són qüestionaris útils per recollir informació per part dels avaluadors sobre els signes conductuals propis del TDAH que pot presentar el nen avaluat en els darrers 6 mesos. El que mesura l'ADHD-IV és la freqüència en què es produeix cada una de les conductes.

L'ADHD presenta dues subescales coincidents amb els subtipus de TDAH presents al DSM-IV: *Inatenció* i *Hiperactivitat-Impulsivitat*, i una subescala *Total*.

Els 18 ítems que conformen l'escala per avaluar el TDAH coincideixen amb els 18 criteris A del DSM-IV i són els mateixos, tant en la versió per a pares com en la versió per a mestres. Per contestar cada un dels ítems es fa mitjançant una escala Likert de 4 punts, on el (0) representa "Mai o Quasi Mai", (1) "Algunes vegades", (2) "Freqüentment" i el (3) "Molt Freqüentment".

El fet de que hi hagi dues versions, amb uns barems propis de cada versió, facilita la possibilitat de poder recollir informació de diferents ambients atencionals, que és especialment important en el cas de presència de TDAH, ja que els signes del trastorn es presenten a tots els ambients i situacions. Així, el fet d'administrar les escales a pares i mestres permetria, en el cas d'obtenir resultats significatius, confirmar un dels requisits diagnòstics del TDAH al DSM-IV "*presència de la simptomatologia almenys a dos ambients*".

La versió utilitzada a la UAPI incorpora ítems addicionals (vuit) per fer el diagnòstic diferencial amb el Trastorn Negativista Desafiant, que corresponen amb els criteris diagnòstics d'aquest trastorn.

2n Administrar l'ADHD-RS-IV

L'ADHD-RS-IV està dissenyat per ser completat pels pares i mestres de l'avaluat. Hi ha una versió per a pares i una per a mestres, i cada persona ha de completar un qüestionari (per exemple, la mare contesta un qüestionari i el pare un altre, un el tutor i un altre el mestre de matemàtiques).

3r Corregir i interpretar l'ADHD-RS-IV

Les puntuacions directes obtingudes es comparen amb uns barems per situar a l'avaluat dins la seva població de referència seguint criteris d'edat, gènere i avaluador.

Els barems dels que disposam són el barem americà (DuPaul et al., 1998) i el mallorquí (Servera y Cardo, 2007). El barem americà és útil degut a la gran quantitat de mostra emprada per a la validació de les escales, però no fa una diferenciació entre el familiar que avalua, emprant un únic barem "casa". En canvi, el mallorquí ens és útil degut al lloc de procedència de la mostra, eliminant diferències culturals, i degut a que es disposen de barems diferenciats "pare" i "mare". L'únic inconvenient és que la mostra no és tan gran com la utilitzada per confeccionar els barems americans.

Valoració personal:

L'ADHD-RS-IV és un instrument senzill d'administrar i que ens proporciona informació molt concreta sobre el que volem explorar: presència de conductes típiques del perfil TDAH. Així, no vaig tenir problemes per administrar ni corregir la prova, però sí dificultats per extreure'n una conclusió general. Això és degut a que els diversos avaluadors no sempre valoren igual la presència d'aquestes conductes, i ens podem trobar en el cas de que per exemple els pares valorin com a significativa la presència d'aquest tipus de conductes i els mestres com a no significativa. El que es pot fer en cas de molta contradicció seria preguntar directament a pares o mestres sobre les preguntes que conformen el qüestionari.

Bibliografia consultada:

DuPaul, G. J., Power, T. J., Anastopoulos, A. D., Reid, R., McGoey, K. E., Ikeda, M. J. (1997). Teacher ratings of attention deficit hyperactivity disorder symptoms: Factor structure and normative data. *Psychol Assess*; 9(4):436-44.

DuPaul, G. J., Anastopoulos, A. D., Power, T.J., Reid, R., Ikeda, M. J., McGoey, K. E. (1998). Parent ratings of attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms: Factor structure and normative data. *J Psychopathol Behav Assess*; 20(1):83-102.

Hommersen, P., Murray, C., Ohan, J. L., & Johnston, C. (2006). Oppositional defiant disorder rating scale: Preliminary evidence of reliability and validity. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 14(2), 118-125.

Servera, M., & Cardo, E. (2007). ADHD Rating Scale-IV in a sample of Spanish schoolchildren: Normative data and internal consistency for teachers and parents. *Revista de Neurologia*, 45(7), 393-399.

4. Escala de valoració de l'SCT per a pares i mestres (Basada en els criteris proposats per Lee et al., 2013).

➤ **Objectiu dins l'avaluació:**

Detectar la presència de conductes típiques Sluggish Cognitive Tempo.

➤ **Objectiu de l'estudiant:**

Aprendre a administrar, corregir i interpretar els resultats d'una escala de valoració d'SCT.

Passos a seguir:

1. Preguntar-se: Quina estructura té aquesta escala? Quins ítems recull?

Aquesta escala recull una sèrie d'afirmacions sobre el comportament del nen. La persona que la completa ha de dir si el comportament que s'especifica ha estat molt freqüent o no en els darrers 6 mesos (com a mínim), atorgant una puntuació a l'ítem segons una escala tipus Likert que va des de 0 (quasi mai) fins a 5 (Quasi sempre).

Els ítems que s'inclouen, explicats més detingudament a la pròpia escala, són:

1. Somia despert	7. El pensament és lent
2. Estat d'alerta fluctuant	8. Moviments lents
3. Distret	9. Poca iniciativa
4. Perd el fil del pensament	10. S'avorreix fàcilment, necessita un estímul
5. Es confon fàcilment	
6. Pareix somnolent	

2n Com s'administra?

S'administra de forma independent a mare, pare, tutor i altres mestres quan sigui possible.

3r Com es corregeix i interpreta?

Per corregir-la s'empra un full de processament Excel especialment preparat per a tal efecte. Aquesta escala encara no es troba normalitzada. Tot i així, s'han desenvolupat uns barems provisionals que permeten saber de forma aproximada si la puntuació obtinguda és o no significativa.

Valoració personal:

Aquesta escala era especialment important per al meu treball, ja que el nen ja havia rebut prèviament un diagnòstic de TDAH i l'avaluació tenia com a finalitat confirmar l'anterior diagnòstic i observar si hi havia presència o no de punts en comú amb les conductes típiques SCT. Novament, no van sorgir dificultats en l'administració, la correcció o la interpretació d'aquesta escala, ja que les puntuacions no donaven lloc a cap dubte.

L'únic problema va ser la limitació que vaig tenir a l'hora d'interpretar els resultats en altres casos que van arribar a la UAPI, en els que les puntuacions eren dubtoses i s'havien de comparar amb uns barems que encara no es troben del tot confeccionats per al seu ús vàlid i fiable.

Bibliografia consultada:

Lee, S., Burns, G.L., Snell, J. & McBurnett, K. (2013). Validity of the Sluggish Cognitive Tempo Symptom Dimension in Children: Sluggish Cognitive Tempo and ADHD-Inattention as Distinct Symptom Dimensions. *Journal of Abnormal Child Psychology*. doi:10.1007/s10802-013-9714-3

5. Escala d'intel·ligència de Wechsler per a nens (WISC-IV) (2005)

➤ Objectiu dins l'avaluació:

Obtenir informació sobre la possible presència de dèficits executius. Aquest tipus d'exploració és important per poder descartar que es tracti d'un perfil de baixes capacitats o de retard intel·lectual.

De forma específica, explorar les capacitats de *Memòria de Treball* i de *Velocitat de Processament*.

➤ Objectiu de l'estudiant:

Aprendre a administrar, corregir i interpretar els resultats de la bateria de proves WISC-IV.

Passos a seguir:

1. Preguntar-se: Què és el WISC-IV? Què mesura?

El WISC-IV és un dels instruments d'avaluació de la capacitat intel·lectual més coneguts a nivell internacional. S'aplica de forma individual a nens i adolescents entre 6 i 16 anys.

El WISC-IV està format per 15 proves (10 principals i 5 opcionals), mitjançant les quals obtenim un conjunt de puntuacions escalars. Aquestes puntuacions ens permeten obtenir un QI global i es poden organitzar en quatre índex:

I. Comprensió Verbal (CV)

Fa referència a habilitats de formació de conceptes verbals, expressió de relació entre conceptes, riquesa i precisió en la definició de vocables, comprensió social, judici pràctic, coneixements adquirits i agilitat i intuïció verbal. Les proves en les qual es basa aquest índex (anomenades en castellà) són:

- ✓ *Semejanzas (S)*
- ✓ *Vocabulario (V)*
- ✓ *Comprensión (C)*
- ✓ *Información (I) → Optativa*
- ✓ *Adivinanzas (Ad) → Optativa*

II. Raonament Perceptiu (RP)

Fa referència a habilitats de formació i classificació de conceptes no verbals, d'anàlisi visual i processament simultani. Les proves en les quals es basa aquest índex són:

- ✓ *Cubos* (CC)
- ✓ *Conceptos* (Co)
- ✓ *Matrices* (M)
- ✓ *Figuras incompletas* (FI) → Optativa

III. Memòria de Treball (MT)

Fa referència a la capacitat de retenció i emmagatzematge d'informació, a la capacitat d'operar mentalment amb aquesta informació, de transformar-la i generar nova informació. Les proves en les quals es basa aquest índex són:

- ✓ *Dígitos* (D)
- ✓ *Letras y Números* (LN)
- ✓ *Aritmética* (A) → Optativa

IV. Velocitat de Processament (VP)

Fa referència a la capacitat per focalitzar l'atenció, explorar ordenar i/o discriminar informació visual amb rapidesa i eficàcia. Les proves en les quals es basa aquest índex es duen a terme controlant el temps per a la seva realització i són les següents:

- ✓ *Claves* (CL)
- ✓ *Búsqueda de símbolos* (BS)
- ✓ *Animales* (An) → Optativa

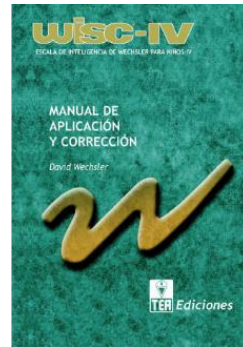
Així, el WISC-IV fa possible comparar el rendiment que es reflecteixen els diferents índex i proves, permetent la detecció de punts forts i punts dèbils i obtenir un perfil general del processament.

2n Material necessari per administrar el WISC-IV

Per administrar el WISC-IV és necessari disposar de:

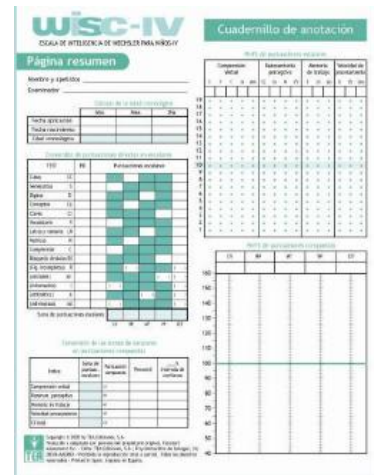
- El manual d'aplicació i correcció:

Necessari per saber com aplicar cada una de les proves (per quin ítem es comença, de quin temps es disposa, quines instruccions específiques s'han de proporcionar, quan es pot donar feedback i quan no,...). També el fem servir per decidir quina puntuació s'atorga a cada resposta que ofereix l'avaluat.

- El quadernet d'anotació:

Necessari per anotar les respostes que l'avaluat ofereix i la puntuació que l'avaluador li atorga. Qualcunes de les proves hauran de ser realitzades per l'avaluat directament en aquest quadernet.

- El quadern d'elements: Necessari en proves com *cubos*, *Matrices* o *Vocabulario* entre altres. Conté les imatges que ajuden a il·lustrar els enunciats dels exercicis als que ha de respondre l'avaluat.

- Cubs: Necessaris per realitzar la prova *Cubos*.

- Cronòmetre: Necessari a les proves amb límit de temps.

3r Administrar el WISC-IV

Per administrar el WISC-IV és necessari haver llegit el manual d'aplicació i correcció, ja que cada una de les proves té la seva forma de ser aplicada i avaluada.

L'aplicació del WISC-IV és individual, i el temps estimat d'aplicació es troba entre els 60 i 110 minuts.

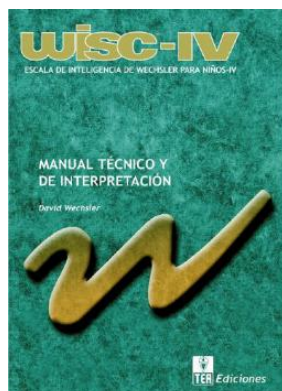
4t Corregir el WISC-IV.

El mètode de correcció canvia segons la prova que es vulgui corregir. Algunes d'elles es corregeixen mitjançant una plantilla (*Claves i Búsqueda de Símbolos*).

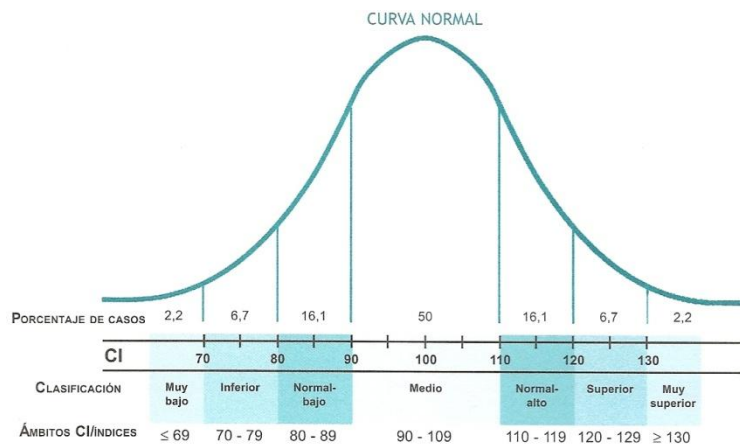
Altres es corregeixen puntuant els encerts (*Conceptos, Matrices, Letras y Números, Dígitos, Aritmética i Figuras Incompletas*). En la resta de proves atorgar una puntuació pot resultar més complex i per tant és necessari, com s'ha dit abans, la lectura del manual d'aplicació i correcció.

5è Interpretar les puntuacions

Per interpretar les puntuacions hem de transformar les puntuacions directes en puntuacions escalars i percentils mitjançant l'ús del Manual Tècnic i d'Interpretació, atenent a l'edat cronològica de l'avaluat en el moment de l'aplicació.

A partir d'aquí, podem obtenir un gràfic de com han estat les puntuacions a cada prova, i podem obtenir les puntuacions compostes que formaran els quatre índex dels que hem parlat abans i el QI, que es podran interpretar i valorar atenent a la corba que es troba a continuació.

Valoració personal:

Sense cap dubte el WISC-IV va ser la prova amb la qual vaig tenir més dificultats a l'hora d'administrar-la, ja que era la primera vegada que ho feia. Les instruccions específiques de cada prova de forma individual eren senzilles, però una vegada que s'havien llegit totes les instruccions de totes les proves, aquestes resultaven confoses i difícils de recordar, així que vaig optar per intentar seguir les instruccions a mesura que anava administrant la prova.

Si explicar les instruccions ja va resultar difícil, més difícil va ser atorgar una puntuació en el mateix moment de l'execució, ja que requeria la presa de decisions de forma ràpida i correcta.

Bibliografia i recursos electrònics consultats:

Wechsler, D. (2005). Escala de intel·ligència de Wechsler para niños. 4 ed. Madrid: TEA Ediciones.

<http://www.cop.es/uploads/PDF/WISC-IV.pdf>

<http://www.pearsonpsychcorp.es/p-13-wisc-iv?gclid=CLzuu4TD0bcCFXMPtAodKiQAXQ>

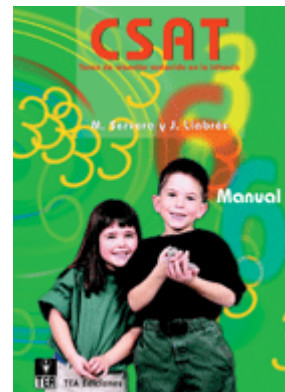
6. Children Sustained Attention Task (CSAT) de Servera i Llabrés (2004)

➤ Objectiu dins l'avaluació:

Obtenir mesures d'atenció sostinguda.

➤ Objectiu de l'estudiant:

Aprendre a aplicar i interpretar la CSAT-online.

Passos a seguir:

1. Preguntar-se: Què és l'atenció sostinguda?

L'atenció sostinguda és el tipus d'atenció que permet a la persona mantenir l'atenció focalitzada en un estímul o en una tasca, durant períodes perllongats. Així, aquesta funció permet mantenir una conducta fins a la consecució de la seva finalitat. (Sánchez y Narbona, 2001).

És precisament aquest tipus d'atenció la que es troba afectada en el cas de persones amb TDAH, que solen presentar dificultats a l'hora de concentrar-se de forma continuada en una mateixa activitat.

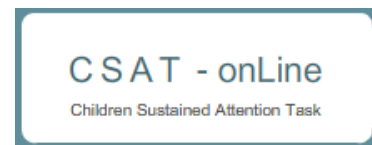
2n Preguntar-se: Què és i què mesura la CSAT?

La *Children Sustained Attention Task* (CSAT), creada per Servera i Llabrés (2004), és una tasca de vigilància i constitueix una versió informatitzada dels *Continuous Performance Test* emprats per a l'avaluació de la capacitat atencional sostinguda.

La CSAT sovint és emprada en l'avaluació del TDAH en nins i adolescents. La prova s'administra de forma individual i es duu a terme amb l'ús d'un ordinador. La versió i duració de la prova són variables atenent a les edats dels avaluats, sent de 6 minuts per a nens d'entre 6 i 11 anys, de 9 minuts per a nens de 12 a 15 anys, de 12 minuts per a persones de 16 a 18 anys i de 15 minuts per a persones majors de 18 anys.

A continuació s'enumeren diverses característiques que presenta la CSAT:

- El target o estímul objectiu és la presència d'un 6 seguit d'un 3 (6-3), és un estímul doble. La duració de l'estímul en pantalla es de 250 ms. L'interval interestimular és de 500 ms, i la combinació 6-3 es dona en el 30% de les parelles que apareixen durant la prova.

- L'acció o resposta que ha de realitzar el participant quan observa aquesta seqüència és prémer la barra espaciadora.
- La duració total de la prova depèn de la versió escollida.

3r Instruccions bàsiques en l'aplicació de la CSAT-online

Les instruccions que es donen al participant són les següents:

Ara realitzarem una tasca senzilla però que requereix estar atent. A la pantalla de l'ordinador veuràs números que aniran sortint, un rere l'altre, bastant aviat. Aquests nombres poden ser del 0 al 9 i tu t'hauràs de fixar bé, ja que cada vegada que vegis un 6, i tot seguit surti un 3, has de prémer la barra espaciadora (assenyalar-la). No has de prémer la tecla front a qualsevol altra situació, només si surt primer un 6 i després un 3. Ara farem una pràctica per veure si ho has entès bé. (pràctica amb feedback). Ara comença l'exercici de veritat. Preparat?

4t Interpretació de la CSAT

Les variables que avalua la CSAT permeten obtenir diverses puntuacions en relació a l'actuació de l'avaluat:

- Puntuacions directes d'encerts, temps de reacció en els encerts i errors de comissió. Aquestes puntuacions són transformades en percentils quan es comparen amb puntuacions obtingudes pel grup de referència de l'avaluat.
- Índex combinats que són interpretats en termes de resposta neurocognitiva d'atenció:
 - *Índex de Capacitat (d')*: Fa referència a la capacitat d'atenció sostinguda de la persona. Es troba basada en la relació entre encerts i comissions. A major puntuació, major capacitat.
 - *Índex d'Estil de resposta (C)*: Fa referència al criteri o biaix de la resposta de la persona. Puntuacions altes indiquen un estil "conservador", en el qual trobaríem predomini dels errors per omissió, i puntuacions baixes indiquen un estil "desinhibit", en el qual trobaríem predomini dels errors per comissió.
 - *Índex de Discriminació (A')*: Fa referència a la mateixa mesura d'atenció sostinguda que d' però el càlcul realitzat es fa mitjançant un sistema diferent. A major puntuació, més discriminació.

Valoració personal:

La CSAT em va semblar una prova senzilla d'aplicar, per tant en aquest aspecte no vaig tenir cap dificultat. Penso que el fet de que es faci en ordinador pot suposar un gran avantatge, ja que en el nostre cas havíem d'aplicar més proves en aquella mateixa sessió i el fet de que el nen hagués d'emprar aquest suport ajuda a que no es cansi (al nen que era avaluat li va agradar molt poder emprar l'ordinador per jugar fent la prova).

Bibliografía i recursos electrònics consultats

Pérez, E. (2007). Programa de intervenció neuropsicològica en el Trastorno por Déficit de Atención e Hiperactividad. *EduPsykhé*, Vol. 6, No. 2, 269-291.

Rebollo, M.A. i Montiel, S. (2006). Atención y funciones ejecutivas. *Revista de Neurología*. 42 (Supl 2): S3-S7

Sánchez, R i Narbona, J. (2001). Revisión conceptual del sistema ejecutivo y su estudio en el niño con trastorno por déficit de atención e hiperactividad. *Revista de Neurología*. 33 (1): 47-53

Servera, M., & Llabrés, J. (2004). *CSAT: Children Sustained Attention Task (manual y CD-Rom)*: TEA Ediciones.

<https://web.teaediciones.com/CSAT--TAREA-DE-ATENCION-SOSTENIDA-EN-LA-INFANCIA.aspx>

http://csat2.files.wordpress.com/2007/10/manual_csat_online_cast.pdf

7. Test d'atenció d2 de Brickenkamp (2002).**➤ Objectiu dins l'avaluació:**

Avaluar la capacitat d'atenció selectiva i de concentració.

➤ Objectiu de l'estudiant:

Aprendre a aplicar, corregir i interpretar el d2.

Passos a seguir:**1. Preguntar-se: Què és el d2 i què mesura?**

El d2 es pot administrar a nens a partir de 8 anys, a adolescents i a adults. El d2 és un test de temps limitat que pretén servir d'instrument per avaluar l'atenció selectiva i la concentració mental, és a dir, la capacitat d'atendre a certs estímuls rellevants mentre s'ignoren els irrellevants. Així, el d2 mesura l'execució en una tasca de discriminació d'estímuls visuals que són similars, i a l'hora la velocitat de processament necessària per tal de que aquesta execució sigui bona.

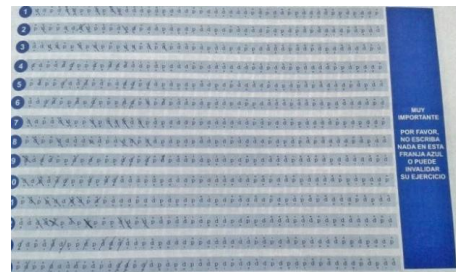
El test està format per 14 files de 47 elements (estímuls) cada una. Els elements poden ser les lletres "d" o "p", que poden trobar-se amb una o dues petites línies situades a la part superior o a la part inferior de cada lletra, o una a la part superior i una a la part inferior.

La tasca de l'avaluat serà revisar, seguint un ordre d'esquerra a dreta, el contingut de cada línia i anar marcant a mesura que revisa les lletres "d" que es trobin acompanyades per dues retxetes (sigui quina sigui la posició que aquestes ocupin).

Es proporciona un temps de 20 segons per a cada línia, i quan s'esgota aquest temps, l'avaluat ha de canviar de línia i seguir amb el mateix exercici.

2n Material necessari per a l'aplicació

- Fulls de resposta del test (també contenen les instruccions per a l'avaluat)
- Cronòmetre per controlar el temps de l'exercici.

3r Instruccions bàsiques de la d2 i la seva aplicació

L'aplicació del d2 pot ser individual o col·lectiva (en el nostre cas va ser individual) i el temps d'aplicació varia entre 8 i 10 minuts.

Abans d'explicar les instruccions es sol demanar a l'avaluat que llegeixi en veu alta les que apareixen a la primera pàgina del propi test.

Una vegada que les ha llegides, ens assegurem de que ha entès l'exercici correctament i fem l'exemple amb ell, donant feedback de l'execució.

Una vegada acaba l'exercici de pràctica, avisam de que quan comenci l'exercici real controlarem el temps. A més, és convenient repetir que és necessari començar per la primera línia, anant lletra per lletra, i aconsellar fer una petita creu si l'avaluat s'adona de que s'ha equivocat marcant una lletra que no hauria d'haver marcat. A continuació, quan l'avaluat es trobi preparat, iniciem l'exercici.

4t Correcció de la d2 i interpretació de la d2

El d2 ofereix nou puntuacions diferents:

- *TR*: Total de respostes, és a dir, nombre d'elements intentats en les 14 línies.
- *TA*: Total d'encerts, nombre de "d"s assenyalades de forma correcta.
- *O*: Errors per omissió, nombre d'elements que s'han revisat però no s'han marcat quan s'hauria d'haver fet.
- *C*: Errors per comissió, nombre d'elements que s'han marcat però no s'haurien d'haver marcat.
- *TOT*: efectivitat total en l'exercici, respon a $TR - (O + C)$.
- *CON*: Índex de concentració, respon a $TA - C$.
- *TR+*: línia amb el major nombre d'elements intentats (revisats).
- *TR-*: línia amb el menor nombre d'elements intentats
- *VAR*: índex de variació, respon a $(TR)_+ - (TR)_-$.

La forma d'obtenir aquestes puntuacions ve explicada pas a pas al mateix full de respostes.

Per interpretar cada una de les puntuacions es pot acudir als barems de la prova, per tal d'obtenir un percentil i poder valorar, de forma conjunta, la capacitat atencional selectiva.

Valoració personal:

En l'aplicació del d2 no sorgiren dificultats ni problemes tècnics. L'únic que podríem destacar seria que en el nostre cas, un cas en el que estàvem avaluant la presència de conductes típiques Sluggish Cognitive Tempo, la lectura de les instruccions per part de l'avaluat va durar bastant de temps. El problema és que amb una lectura tan lenta i farcida d'equivocacions, pensava que el nen no hauria entès l'exercici. Quan se li va demanar que expliqués el que havia de fer, sorprenentment no es va equivocar molt, per tant només es van tornar a explicar aquelles instruccions específiques que no s'havien entès o que s'havien passat per alt.

Bibliografia i recursos electrònics consultats:

Brickenkamp, R., & Zillmer, E. (2004). *d2: Test de Atención*. Madrid: TEA Ediciones.

Jiménez, J.E., Hernández, S., García, E., Díaz, A., Rodríguez, C. i Martín, R. (2012). Test de atención D2: Datos normativos y desarrollo evolutivo de la atención en educación primaria. *European Journal of Education and Psychology*. Vol. 5, Nº 1, 93-106.

<http://web.teaediciones.com/D2--TEST-DE-ATENCION.aspx>

8. STOP-IT (Projecte en procés).

Aquesta prova consisteix en una tasca informatitzada que pretén mesurar la capacitat d'inhibició motora. Les puntuacions d'aquesta tasca es troben en procés de normalització, i es sol aplicar als pacients que arriben a consulta a la UAPI per tal de que les seves puntuacions ajudin a construir els barems de la prova.

Així, adjunto a continuació les instruccions bàsiques que es proporcionen al nen per a la seva realització:

Has de mirar fixament a la pantalla on s'aniran projectant o bé un quadrat o bé un cercle (cada presentació anirà precedida d'una creu "+").

Cada vegada que vegis un quadrat has de prémer la tecla Z (del teclat) amb el dit índex de la mà esquerra i si veus un cercle has de prémer la tecla del guió (-) amb el dit índex de la mà dreta. Ho has de fer tan aviat com puguis.

Ara bé, és possible que de vegades sentis un so, que és com un senyal d'stop. És a dir, si el sents no has de respondre amb cap tecla. El so només apareix de tant en tant, i a vegades apareix tan tard que és impossible no equivocar-se. Per tant, no et preocupis si alguna vegada contestes quan no toca: ho fa tothom. Tu procura respondre a cada estímulo correctament i aviat, no et preocupis pel so, però si el sents, evidentment, no respoguis.

No esperis el so. Els errors greus són equivocar-te de tecla o no respondre. Respondre si s'ha sentit el so també és un error, però no es tan greu perquè a vegades és inevitable.

Valoració personal:

L'aplicació de la tasca és senzilla i les instruccions són fàcils d'explicar i d'entendre. A més, igual que passava amb la CSAT, al nen li va agradar emprar l'ordinador per fer la prova, així que no va necessitar ser motivat per part de l'avaluadora. M'hagués agradat poder corregir i interpretar la prova ja que penso que hagués estat útil la seva aportació d'informació.

9. Redacció de l'informe psicològic**➤ Objectiu dins l'avaluació:**

Oferir un document científic útil, que pugui servir com a vehicle de la comunicació i que contengui informació sobre el diagnòstic i les orientacions, donant resposta als objectius plantejats al principi de l'avaluació.

➤ Objectiu de l'estudiant:

Aprendre a redactar un informe psicològic.

Passos a seguir:

1. Interpretació de cada prova.
- 2n Transcripció dels resultats i conclusions que es desprenen de cada prova.
- 3r Analitzar i valorar tot el conjunt de proves i instruments, la seva utilitat i la importància dels resultats que ofereixen dins l'avaluació. Integració dels resultats.
- 4t Elaboració de les conclusions diagnòstiques i les recomanacions generals. Oferir orientació i/o objectius de canvi.

Valoració personal:

En el moment de redacció de l'informe ja havia passat per un procés de formació dins la UAPI que m'havia permès elaborar altres informes seguint sempre la mateixa estructura. Així, es pot dir que ja tenia certa pràctica i no van sorgir dificultats en aquest aspecte.

Bibliografia consultada:

Fernández-Ballesteros, R. (1993). Comunicación de los resultados del proceso: el informe.
 A Fernández-Ballesteros (1993). *Introducción a la Evaluación psicológica I* (pp. 87-108). Madrid: Ediciones Pirámide.

10. Entrevista de devolució**➤ Objectiu dins l'avaluació:**

Comunicar al pacient (en aquest cas als pares del pacient) aquella informació que sigui pertinent de l'obtinguda a través del procés d'avaluació.

➤ Objectiu de l'estudiant:

Aprendre a conduir una entrevista de devolució i, de forma més concreta, aprendre a explicar els continguts de l'avaluació i les conclusions que se'n desprenen.

Passos a seguir:

1. Amb l'ajuda de l'informe, elaborar un petit guió de tot el que hem d'explicar als pares sobre el procés d'avaluació, atenent a cada prova de forma individual i explicant els seus resultats i la seva interpretació.
- 2n Introduir la sessió explicant els objectius d'aquesta, bàsicament: la devolució de la informació obtinguda i l'explicació de les conclusions i orientacions terapèutiques.
- 3r Explicar cada prova de forma individual i els seus resultats amb l'ajuda de l'informe.
- 4t Resoldre possibles dubtes que sorgeixin durant aquesta explicació.
- 5è Orientar sobre els canvis o intervencions que seria recomanable introduir.
- 6è Tancament del procés d'avaluació.

Valoració personal:

L'entrevista de devolució era la sessió que més em preocupava, ja que per tal de que surti bé i els pares entenguin tot el que se'ls explica, és necessari tenir un bon coneixement sobre totes les proves administrades i sobre el procés de presa de decisions. A més, també

em preocupava que em formulessin qualsevol pregunta a la que no sabés què contestar. Al final, però, tot va anar bé. Tal vegada em va costar una mica explicar les conclusions d'alguna de les proves, però vaig saber rectificar per tal de que els pares poguessin seguir l'explicació, i al final em va semblar que quedaven satisfets amb la informació proporcionada. En aquest cas també havia tingut la oportunitat d'observar entrevistes de devolució a la UAPI, cosa que em va facilitar molt la redacció del guió de l'entrevista.

Recursos electrònics consultats:

Rodríguez, C. (1996). La ética de la devolución en el psicodiagnóstico clínico. Papeles del Psicólogo, n.66. Disponible on-line a [<http://www.papelesdelpsicologo.es/vernumero.asp?id=742>]